

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XII. De lege divina nova

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

usurpavit simulatorie ab Apostolis, quia contra fidei professionem est, uti culta superstitioso & profertur exterius falem religionem; cuiusmodi erat religio Judaeorum quoad cultus illos, si jam erant superstitiosi & mortiferi. Item si liquisset Apostolis uti simulatorie cultu superstitioso Judaeorum, ut eos lucrarentur, quem admodum ait Hieronymus, licuisset similiter uti simulatorie cultu superstitioso Gentium, ut facilius converterentur; & nunc etiam liceret uti caeremoniis Judaicis, simulareque eorum in fide, ut eos lucrificaremus, sicut contra Hieronymum recte argumentatur S. Augustinus Epistolis citatis. Addit S. Thomas loco supra citato, Indecens videri quod Apostoli ea occultarent propter scandalum, quae pertinent ad veritatem fidei & doctrinae, & quod simulatione uterentur in his quae pertinent ad salutem fidelium.

73 Potest insuper suaderi conclusio optimam contenta, qua utitur D. Augustinus ad probandum post abrogationem legis Mosaicæ, per aliquod tempus fuisse licitum legalia servare, & quae ad sufficientem divulgationem Evangelii, quam via non esset necessarium, sicut enim (inquit) solentur homines mortuos aliquandiu ante sepulturam servare, ut cum honore sepulture tradantur: ita deest legalia, quae ut viva post Christi mortem servari non poterant, ut mortua usque ad perfectam Evangelii divulgationem servari, ut cum honore mortua veteri synagoga sepeliretur, & ne homines existimarent, si ea statim reiecta fuissent, veterem legem fuisse abominabilem, perinde ac Gentilium cultum, quem nulla unquam mora sustinere Apostoli voluerunt.

74 Dices, si licitum erat post abrogationem legis Mosaicæ, per aliquod tempus legalia servare, non potuit rationabiliter Paulus ad Galatas 2. reprehendere Petrum Apostolum, eo quod illa usurpaverit, seque ad gentilibus Antiocheis recens convertis segregaret, ut viveret Judaicè cum Judæis, qui Jerosolymis à Jacobo advenerant: Atqui Paulus jure reprehendit Petrum, qui ut dicitur ad Galat. 2. reprehensibilis erat: Ergo post abrogationem legis Mosaicæ, non licitum fuit servare legalia.

Respondet, negando sequentiam Majoris, Petrus enim jure fuit reprehensus à Paulo, non quod simpliciter uteretur caeremoniis Judaicis, post abrogationem legis Mosaicæ (quod ipse et Paulus sapius fecerat, ut supra ostendimus) sed quod uteretur eam aliqua impudentia & scandalo infirmorum, ad eum ut Christiani ex ejus facto inducerentur ad existimandum observationem legalium esse adhuc necessariam, & ita quodammodo cogere iudaeos, ut significant verba illa Pauli ad Petrum ad Galat. cap. 2. Si tu Iudaei cum sis gentiliter vivis, & non Iudaei, quomodo cogis gentes Iudaeis ire? Solutio est D. Thomae hic qu. 103. art. 2. ad 2. ubi hæc scribitur. Non peccavit Petrus in hoc, quod ad tempus legalia observabat, quia hoc sibi licebat tanquam ex Iudæis converso, sed peccabat in hoc, quod circa legalium observantiam nimiam diligentiam exhibebat, ne scandalizaret Iudæos, ita quod ex hoc sequeretur Gentilium scandalum.

75 Quæres, quo præcisè tempore coepit lex Mosaicæ esse mortifera?

Respondet hoc esse dubium & incertum, valde tamen probabile esse quod pleiunque Theologi docent, illam solùm coepisse esse mortiferam quadragesimo circiter post Christi mortem anno, postquam Evangelium sufficienter jam toto orbe Judæis promulgatum fuit per Apostolos,

Tom. III.

templumque Jerosolymitanum, una cum statu Reipublicæ Judaicæ à Romanis Imperatoribus eversum; tunc enim non erat amplius necessarium deferre honorem Synagogæ jam extinctæ, aut uti condescensu erga Judæos, tandiu Dei vocationi rebelles.

DISPUTATIO XII.

De Lege Divina nova.

Ad quæst. 106. D. Thomæ, & duas sequentes.

HActenus de lege veteri, quam Deus olim Angelorum ministerio dedit Moyse, in monte Sina, totique populo Judaico; nunc de lege, quam Christus tulit, & Ecclesiæ suæ tradidit, ac per gratiam Spiritus sancti fidelium cordibus indidit, quæ varus solet nominibus nuncupari. In primis enim lex nova seu novum Testamentum appellatur, eo quod sicut vere exorto, tota facies terræ renovatur, juxta illud Poëtæ Eclogæ 3.

Nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor:
Nunc frondenti sylvæ, nunc formosissimus annus.

Ita adventante lege gratiæ, omnia penitus innovata sunt, secundum illud Apostoli ad Cor. 5. Vetera transferunt, ecce facta sunt omnia nova. Unde ibi Chrysostomus: Rerum, inquit, vices iam mutatae sunt, ut & anima nova, & corpus novum, & novum adorationis genus, & pollicitationes novæ, & testamentum, & vita, & mensa, & vestis, & uno verbo dicam, omnia nova sunt. Et Niceas in Commentario Orationis de eucenæis D. Gregorii Nazianzeni: Est, ait, canticum novum allegoricè novi Testamenti canticum; tunc enim nova omnia facta sunt, & creatura nova, & novus homo, & vita nova, & nova mandata, & nova gratia, & nova pollicitationes. Similiter Theophilus 2. ad Corinth. 5. Vetus peccatum transiit, novaque nobis anima, & novum corpus factum est, & pro Iudæis omnibus, nova nobis facta sunt omnia. Demum Gregorius magnus homil. 32. in Evang. Novus homo venit in mundum, nova præcepta dedit mundo, & vita nostra veteri, contrarietatem opposuit novitati suæ.

Secundò, lex Evangelicæ appellatur, quia, ut ait Author operis imperfecti in Matth. Evangelium est bonum nuntium: Bona autem hominibus nuntiantur, quando promittitur eis beatus celestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, immortalis vita, hereditas regni celestis, possessio gloriae sempiternæ, societas Angelorum, & communicatio Spiritus, & fraternitas Christi, & paternitas Dei.

Dicitur tertio, lex gratiæ, quia vi sua, & ratione sui status, dat gratiam sanctificantem & auxilia gratiæ. Unde Apostolus ad Romanos 1. Non enim erubescit Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti. In quem locum hæc scribit Anselmus: Virtus, quia gratiam præstat, per cuius auxilium valeamus facere quod præcipit. Eademque de causa vocatur etiam lex Spiritus viæ, & lex libertatis, quia liberat à lege, & servitute peccati. Vel etiam quia liberat ab onere legis Mosaicæ.

Quartò, vocatur lex fidei, propter majorem expressionem, & determinationem articulo- rum fidei, Trinitatis, Incarnationis, &c. Et lex gratiæ propter efficaciam sacramentorum, ut ait san- ctus

Dddd 2

aus

Actus Thomas quodlibeto quarto, articulo 13.

Demum lex amoris seu charitatis appellatur, quia, ut bellè quidam ait, amor charitatis est veluti lex salica Christianismi. Vel quia, ut dicit Augustinus, lib. adversus Adimantum cap. 17. *Hac est brevissima & apertissima differentia duorum testamentorum, timor & amor.* Addo, quod lex vetus cum terrore, nova promulgata est cum amore; cœpit enim promulgari à Petro, ipso die Pentecostes, quo Spiritus sanctus, cujus peculiare nomen est amor, Apostolis sese infudit, & in eorum cordibus Spiritum charitatis effudit, juxta illud Apostoli ad Romanos 5. *Charitas Dei effusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ad quod respiciens Bernardus Epist. 107 admirandus exclamat: *O geminum, ipsumque firmissimum erga nos amoris argumentum: Christus moritur, meretur ergo amari. Spiritus efficit, & facit amari. Ille facit cur ametur, iste ut ametur. Ille multam dilectionem nobis commendat, iste dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus unde amemus. Charitatis ergo ab illo occasio, ex isto effectio.*

ARTICULUS I.

Utrum lex nova à Christo instituta sit, & quibus præceptis ea constet?

Alvinus in cap. 4 Epistolæ ad Galat. asserit, Christum nullam legem novam tulisse, sed solum à lege antiqua nos liberasse: *O miserabilem, inquit, iustitiam! O perniciosum errorem prædicantium Christum tanquam novum legislatorem. Quasi veterem legem abrogaverit, ut novam Christianis omnibus legem imponeret. Non fuit id Christi officium, sicut ipse dixit. Non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Et alio loco: Ego, inquit, non iudico quemquam. Non habuit profectò Christus id operis ac muneris, ut novam institueret legem, sed ut ab hominum cervicibus servile illud iugum auferret. Hoc illud est, quod Paulus clamat, Deum misisse filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Nostri verd novis Theologi, divino adversantes consilio, pro liberatore legislatorem, qui nos in durissimam tradat servitutem, suscipiendum docent. Ut hic error explodatur, & vera atque Catholica sententia declaretur,*

Dico, Christus instituit novam legem ad Christianos pertinentem.

Probatum primò ex Scriptura, nam in veteri testamento promittitur Messias venturus ut legislator, & novam legem laturus: *Jeremias 31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus novum, &c. Dabo legem novam in visceribus eorum. Quæ verba de Christo, ejusque fœdere & lege dicta esse interpretatur Apostolus ad Hebræos 8, & 10. Item Matæ 2, sic dicitur: Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem. Quæ de Messia, ejusque lege dicta esse, ex ipso textu manifestum est. Et cap. 3, de eodem Messia sic ait: Dominus iudex noster, Dominus legislator noster, Dominus rex noster, ipse salvabit nos. Demum in Evangelio Christus passim loquitur de sua lege: Joan. 14. *Mandata mea servate.* Joan. 10. *Si præcepta mea**

servaveritis, manebitis in dilectione mea. Matt. 28. *Docete eos servare omnia quaecunque mandavi vobis.* Et Paulus 1 ad Corinth. 9. *Illius sine lege erant, factus sum tanquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.* Et ad Hebræos 2, confert inter se Christum & Moysen, tanquam duos legislatores, alterum veteris, alterum novi testamenti; & ait, si transgressores legis à Mose datæ puniti sunt, multò magis transgressores legis à Christo puniendos esse. Quapropter meritò Tridentinum sess. 6, cap. 21, sic pronunciat: *Si quis dixerit Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem, cui fideant, non etiam ut Legislatorem cui obediant, anathema sit.* Quibus verbis Calvinus error manifestè proscibitur.

Probatum secundò conclusio: Ad providentiam Regis pertinet statuire leges, ad regni conservationem, & Republicæ tranquillitatem necessarias vel utiles. Pertinet etiam ad Providentiam Summi Pontificis leges in iis, quæ ad cultum Dei, & ad bonum Ecclesiæ spectant; Sed Christus fuit Rex Ecclesiæ & Summus Pontifex illius, ut in Tractatu de Incarnatione disp. 22, artic. 3, & 4, ostendimus: Ergo fuit etiam Legislator, & debuit utroque nomine leges Ecclesiæ necessarias vel utiles statuere, per quas ad finem propositum, qui est salus æterna, promoveri posset. Porro sicut regia dignitas convenit Christo cum singulari excellentia, nulli alteri concessa, ut loco citato declarabimus, ita & potestas legislativa. Primò, quia fuit divina quodammodo, ratione suppositi divini, unde jus ab eo conditum vocatur divinum simpliciter. Secundò, propter excellentiam legum & præceptorum, quæ, ut dicemus conclusione sequenti, triplicis generis sunt. Tertio, quia per talem potestatem legem veterem potuit abrogare. Demum, quia fuit amplissima in universum mundum: *Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, &c.*

Contra istam conclusionem objici potest illud Joan. 1. *Lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est,* quo significari videtur, Moysen fuisse Legislatorem, non verò Christum, ipsumque nullam tulisse legem, sed solum gratiam & justificationem nobis promeruisse.

Sed factè responderetur, non idè gratiam dici per Christum factam; legem verò per Moysen datam, quod Christus nullam legem tulit; sed quia Moyses dedit Judæis nudam legem sine gratia, id est legem præcipientem, sed non juvantem: Christus verò de dedit nobis legem cum gratia, id est legem præcipientem & adjuvantem. Quam ob causam vocatur ab Apostolo *lex spiritus*, & à Christo *jugum suave & onus leve*. Unde Augustinus serm. 21, de verbis Apostoli: *Hæ sarcina (inquit) non est pondus onerati, sed ala volaturis; habent enim & aves pennarum suarum sarcinas, portant illas in terra, portantur ad illas in celo, &c.* Et Bernardus Epist. 341, ad monachos B. Bertini: *Leve, ait, Salvatoris onus, quod crescit amplius, eo portabilius est. Nonne & aviculas levat, non onerat, pennarum, sive plumarum, numerositas ipsa: tolle eas, & reliquum corpus fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suave jugum, sic onus leve, quod deponimus, eo deprimitur ipsi, quia portat potius quam portatur.*

Dico secundò, lex nova quæ à Christo data est, continet triplicia præcepta, nempe moralia, sacramentalia, & fidei.

Patet conclusio ex Scriptura: nam de præcep-

pis moralibus Christus dixit Matth. 19. *Sivus ad A* vitam ingredi, serva mandata, per quæ præcepta Decalogi, quæ proprie ad mores pertinent, juxta omnes Interpretes, intelligebat. Et Matth. 9. divortium & libellum repudiij prohibuit, & statuit, ut vinculum matrimonii non amplius dissolvatur. De sacramentalibus Joan. 3. Christus ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Et Joan. 6. *Nisi manducaverit carnem filii hominis, non habebit vitam in vobis.* De præceptis verò fidei dicebat, Marci 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et Joan. 8. *Si non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.*

11 Notandum verò, hoc inter triplicia illa præcepta esse discrimen, quòd moralia, cum sine juris naturalis, non fuerunt à Christo instituta, sed tantum explicata & vindicata ab erroribus, quibus ex hominum malitia fuerant involuta. Sacramentalia verò instituta sunt à Christo, ut essent loco veterum, quæ ab ipso abrogata sunt. Præcepta verò fidei de novo instituta non sunt, sed tantum ex implicitis facta fuerunt magis clariora, ut nunc explicitè mysteria quædam credere teneamur, quæ in lege veteri implicitè duntaxat credebantur: cuiusmodi sunt natiuitas, passio, & mors Christi, quæ à Judæis obscure credebantur, sed expresse creduntur à Christianis.

ARTICULUS II.

Quomodo lex nova differat à veteri

12 Lex vetus & lex nova seu Evangelica in multis discrepant. Primò differunt in eo quòd illa scripto tradita sit in tabulis lapideis ministerio Angelorum, ista per Spiritum sanctum hominum cordibus insculpta, juxta illud Apostoli 2. ad Corinth. 3. *Epistola estus Christi (nimirum legem & doctrinam Evangelicam continens) ministrata à nobis, scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Ubi Theophylactus: *Ex hoc loco Pauli, novi Testamenti inserti præcellentiam. Lex, inquit, atramento scribebatur: Evangelium in nobis per Spiritum scriptum est. Quanto igitur intervallo, Spiritus ab atramento distat, & cor à lapide, tanto & novum à lege discrepat, &c.*

13 Dices primò, lex nova scripto fuit tradita, æquè ac vetus, eam enim Apostoli & Evangelistæ descriperunt: Ergo non valet tale discrimen. Respondeo ex D. Thoma quæst. 106. art. 3. legem novam duo continere. Primò & principaliter gratiam & charitatem diffusam in cordibus, quæ impellimur & juvamus ad bene operandum. Secundò, præcepta & regulas bene operandi; & quoad hoc secundum, legem novam scripto fuisse traditam, æquè ac veterem; sed quoad primum fuisse in cordibus fidelium diffusam & insculptam, præcipuè in solemnitate ejus promulgatione, facta in die Pentecostes: tanta enim fuit tunc data gratiæ & charitatis abundantia, ut vilius potuisset tota lex nova sine scripto conservari, ut rectè dicit Irenæus lib. 3. contra hæreticos cap. 3. Adde quòd lex nova non fuit per se primò scripta & expresso sicut Moisaica, sed per occasioem scribendi vitam Chri-

sti, rogatu fidelium, vel docendi eosdem per Epistolos, aut occurrendi hæresibus Chetinthi, Eubionis, & aliorum deinceps contra Ecclesiam insurgentium. Neque fuit scripto mandata eodem die Pentecostes quo promulgata est, sed multò post, octavo nimirum post mortem Christiano, Petto & Paulo Romæ jam prædicanti, ut docent Irenæus lib. 3. cap. 1. Theophylactus præfatione in Matthæum, & Eusebius lib. 5. historiarum cap. 8.

Dices secundo, etiam lex Moisaica fuit insculpta cordibus Judæorum, per illuminationem & gratiam Spiritus sancti, cum gratia non defuerit Judæis, ut possent intelligere & servare talem legem, multa supernaturalia præcipientem: juxta illud Deuteronomio 30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est &c. sed juxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum:* Ergo hæc legis in mente consignatio, non est propria novo testamento.

Respondeo quòd quamvis gratia necessaria non defuerit Judæis ut possent servare legem Moysi, illa tamen non pertinuit ad legem Moisaicam, neque fuit data vi status illius, in quo nondum fuerat solutum pretium redemptionis nostræ; sed pertinuit quodammodo ad legem novam, & ad Christum ejus auctorem, à quo emendicata fuit, & obtenta per ejus merita. Neque tanta fuit abundantia gratiæ concessa communiter illis temporibus, ut dici possit legem Moisaicam fuisse à Spiritu sancto mentibus hominum insculptam; sed hoc soli legi Evangelicæ convenit, quæ, ut diximus, in die Pentecostes, quo solemniter promulgata est, magnâ & visibili effusione Spiritus sancti, in cordibus Apostolorum & Discipulorum consignata est; juxta illud Jeremias 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam.* Unde Augustinus de Spiritu & littera cap. 17. *Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hic in cordibus humanis, ibi lex extrinsecus posita est, qua iniustierrerentur; hic intrinsecus data est, qua justificarentur.*

Secundò, lex vetus & nova differunt in eo quòd lex nova habet vim justificandi, idque duplici titulo. Primò quia habet præsentem Christum ejus auctorem & institutorem, qui potuit ex perfecta justitia mereri & Deo satisfacere pro hominibus. Ideoque ex vi sui status dat gratiam per aliquid sibi proprium, & secum illam affert, velut animam legis: *Lex enim per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est,* Joan. 1. Secundò, lex nova habet vim justificandi, quia continet sacramenta, quæ habent vim cauſandi gratiam, & sunt veluti vasa illam contentia, ut suppono ex Tractatu de Sacramentis, Econtra lex Moisaica, cum nec ipsum gratiæ auctorem haberet, nec contineret sacramenta habentia vim cauſandi gratiam ex opere operato, vim justificandi non habebat ex propriis, sed per respectum ad statum legis gratiæ, ad Christum ejus auctorem, cujus virtute & meritis gratia antiquis patribus in quacumq; lege fuit collata. Unde D. Thomas quæst. 107. art. 1. ad 2. & D. Augustinus pluribus locis affirmat illos qui in veteri Testamento fuerunt Deo accepti per fidem, secundum hoc ad novum testamentum pertinuisse: non enim justificabantur, nisi per fidem Christi, qui est author novi testamenti, juxta illud act. 15. *Per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari, quem admodum & illi, Patres scilicet veteris testamenti.* Et istud 1. corinth. *Bibebant au-*

autem de spiritali consequente eos petra: petra autem A
erat Christus.

16 Hinc intelliges, legem veterem re ad speculo comparari, quod maculas quidem ostendit, sed non auferit; legem vero novam aqua, quae non solum sordes valet ostendere, sed & abstergere; unde Ezech. 25. Dominus fidelibus novae legis pollicetur: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquamentis vestris.*

17 Intelliges etiam, cur lex nova vivificare dicitur, & vetus occidere; quia nimirum prima largitur gratiam, quae vera animi vita est; altera vero eam vi sua largiri nequit, & concupiscentiam prohibendo augebat, ut docet Augustinus de spiritu & littera cap. 4. *Doctrina (inquit) quae mandatum accipimus, littera est occidens, nisi assistat vivificans spiritus, inspirans pro concupiscentia mala, concupiscentiam bonam, id est charitatem.*

18 Demum intelliges, quod quemadmodum in antiquum propitiatorium Exodi 15. vertunt vultus duo Cherubini, sic in Christum veluti magnum quoddam propitiatorium mundi, vertunt oculos duo populi, antiquus, qui Christi adventum praecessit, & Christianus, qui sequitur, cum eadem Christi gratia uterque populus salvus factus sit, & eodem agni immaculati sanguine redemptus. Unde Augustinus Epist. 157. ad Optatum: *Cum omnes iusti, id est veteres Dei cultores, sive ante incarnationem, sive post incarnationem Christi, nec viverent, nec virant, nisi ex fide incarnationis Christi, in quo est gratia plenitudo; profecto quod scriptum est Act. 4. Non esse aliud nomen sub caelo in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur; quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam, ita in regno vitae, nemo sine Christo: sicut per Adam omnes iniusti, ita per Christum omnes iniusti homines; sicut per Adam omnes mortales in poena facti sunt filii seculi, ita per Christum omnes immortales in gratia sunt filii Dei.*

20 Tertio, lex vetus & nova differunt in eo quod vetus testamentum conditum est pro servis, novum pro filiis & haeredibus, ut declarat Apostolus ad Galat. 4. his verbis: *Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per promissionem. Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina, in servitutem gerens, quae est Agar: Sina enim mons est Arabia, qui conjunctus est ei quae nunc est Ierusalem, & servit cum filio suis. Illa autem, quae sursum est Ierusalem libera est, quae est mater nostra. Et infra: Non sumus ancillae filii, sed liberi. Unde ibidem Anselmus: In utroque (inquit) testamento genuit Deus filios, qui sibi servirent, sed in veteri Iudaeos servos, qui timore poena, & promissionibus temporalium, ei serviliter obediunt; in gratia vero novi testamenti, liberos, qui ex dilectione servirent. Quibus verbis aliam utriusque legis differentiam indicat, quod nimirum testamentum vetus fuit timoris, novum est amoris; fuit enim illud servorum, quorum est timor, juxta illud Malach. 1. *Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* hoc est filiorum, quorum est timor erga patrem. Unde Chrysologus serm. 1. in Evang. cum jejunatis: *Vbi Deus Dominum mutavit in patrem, voluit charitate magis quam potestate regnare, & amari maluit, quam timeri.* Et Augustinus lib. ad verbum Adimantum cap. 16. *Deus veteri homini fugienti, tanquam Dominus apposuit, quod timeret, & novo rediit, tanquam pater aperuit, quod amaret.* Et c. 17. ait: *quod haec est brevissima & aperissima differen-**

tia duorum testamentorum, timor & amor. Unde quemadmodum timor prior est amore, sic testamentum vetus prius fuit teamento novo; & sicut timor locum praeparat charitati, cum autem coeperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei praeparavit locum: ita testamentum vetus praeparavit locum testamento novo, quo adveniente, abrogatum fuit. Sicut enim (inquit Augustinus) quando aliquid futurum intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet, quia idem intravit ut introduceret charitatem.

Ex his sequitur alia differentia, in veteri enim testamento, mysteria fidei, praesertim Trinitatis & Incarnationis, erant obscure & imperfecte cognita, in novo clara & expressa sunt revelata. Quare hoc? quia nimirum servi non tam perfecti sciunt coelestia & secreta Patris familias, quam filii. Hinc Christus Joan. 14. Discipulis dicebat: *non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus eius.* Hanc differentiam indicavit Augustinus, cum dixit vetus testamentum esse occultationem novi, & novum esse revelationem veteris; & propter hoc Moysen eum loqueretur ad populum faciem velasse, Christum vero nobis revelata facie locutum esse, ut ait Apostolus 2 ad Corinth. 3.

Et hoc intelliges, quod sicut hemisphaerium eo magis clarificat quod magis ei Sol appropinquat; ita status veteris legis, secundum majorem ad Christum & Evangelium propinquitatem, majorem cognitionis divinarum, mysteriorum claritatem & illustrationem accepit; & ut loquitur D. Gregorius homil. 16. super Ezechiel. *Secundum incrementa temporum, crevit scientia Sanctorum Patrum, & quanto viciniores adventui Salvatoris fuerunt, tanto sacramenta altius plenus perciperunt.* Unde David, quia propinquior Christo fuit, plenior de mysterio incarnationis & Trinitatis, quam ceteri Patriarcha & Propheta, qui ipsum praecesserunt, cognitionem accepit; propter quod Psal. 118. ait *super servos mellexi.* Item Johannes Baptista, quia Christo adhuc propinquior fuit, utpote quem digito monstravit, plenior Davide & ceteris Prophetis veteris testamenti, de eisdem mysteriis intelligentiam habuit; de quo propterea dixit Christus, ipsum esse Prophetam, & plusquam Prophetam, & inter natos mulierum, id est Prophetas, nullum majorem surrexisse.

Alia adhuc ex dictis colligitur inter vetus & novum testamentum differentia. Nam in veteri testamento promittebatur Deus bona temporalia, in novo promittit aeterna. In veteri dicebat Isaias 19. *Si audieritis me, bona terra comedetis;* in novo Christus ait Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Hinc Augustinus in Psal. 73. Deus (inquit) se utriusque testamenti voluit esse authorem, ut & terrena promitteret in veteri, & caelestia in novo. Quia nimirum alia est conditio servorum, alia filiorum. Servi accipiunt temporalem mercedem a suis dominis, & sic dimituntur; filii vero succedunt in perpetuam hereditatem. Hoc insinuat Paulus ad Galat. 4. cum ait: *Ejice ancillam, & filium eius; non enim haeredit filius ancilla cum filio libera.* Et ad Hebraeos 7. cum vocat testamenti novi meliorem spem, per quam proximatus ad Deum, quia scilicet caelestia aeterna sperat; cum e contra lex vetus terrena folium & temporalia expectaret. Unde Bernardus serm. 32. in Cantica: *Grave legis jugum, & vile praemium, nam terra est promissio.* Ex

Ex hoc intelliges aliud discrimen, quod inter novum & vetus testamentum versatur; novum enim cæli fores aperuit, quas vetus aperire non potuit, ut egregie declarat Apostolus ad Hebræos 9. his verbis: *In secundo tabernaculo semel in anno solus Pontifex introbat, non sine sanguine; hoc significante Spiritu Sancto, nondum pro palatam esse Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.* Hoc est: in Sancta Sanctorum, quæ templi pars erat intima, & cæteris præcellentiore, solus Pontifex semel in anno introbat, cæteri sacerdotes eo ingressu prohibebantur: quæ occlusione intimi adyti, & partis templi præcellentioris, adumbrabat Spiritus Sanctus, viam in cælum fuisse occlusam, quamdiu vetus testamentum ratum fuit. Novi autem testamenti author Christus, primus omnium cælum penetravit, cælestemque viam ac fores aperuit. Quam ob causam duodecim portas cæli patentes vidit Joannes Apocal. 2. 1. *Porte, inquit, ejus non clauduntur. Ab oriente porte tres, & ab Aquilone porte tres, & ab Austro porte tres, & ab Occasu porte tres.* Versus omnes cæli plagas porte patent, quia totius orbis habitatoribus patent, non veteris, sed novi beneficii testamenti.

2. 4. Aliam ejusdem veritatis figuram habemus Numer. 17. ubi lex hujusmodi a Deo lata extat: *Exules & perijugi, ante mortem Pontificis, nullo modo in urbes suas reverti poterunt.* Per hoc enim significabat Spiritus Sanctus, quod ante mortem Christi, nemo cælum ingredi poterat, nec in patriam cælestem reverti; sed eo defuncto, & resurgente, ac in cælum ascendente, cæli portam omnibus fore apertam, ac liberum in patriam cælestem reditum. Unde Gregorius homil. 6. in Ezechiel. *Quid est, inquit, quod homicida post mortem Summi Pontificis absolutus, ad terram propriam redit, nisi quod humanum genus, quod peccando sibi mortem invulit, post mortem veri sacerdotis, id est Christi, peccatorum suorum vincula solvitur, & in paradisi possessione reparatur.*

2. 7. Denique omitti pluribus aliis inter veterem & novam legem differentiis, hæc præcipua & veluti capitalis est, quod lex vetus fuit umbra & figura novæ, nova autem veteris perfectio & complementum. Unde Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos cap. 9. *In lege promittitur, in Evangelio impletur; ibi initia, hic perfectio est; in illa operum fundamenta jaciuntur, hic fides & gratia culmen imponitur.* Et Bernardus homil. 1. super Missus est, docet quod sicut fructus tam seminis quam florum suis & complementum est; ita Christus finis fuit, perfectio, & complementum veteris legis: *Videntur (inquit) mihi quoddam semen fuisse divina cognitionis, tanquam e cælo jactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ ad Patres Abraham, Isaac & Jacob, floruit autem hoc semen in mirabilibus, quæ ostensa sunt in exitu Israel de Aegypto, in figuris & enigmatibus; per totum iter in deserto, usque ad terram promissionis, & deinceps in visionibus & patimoniis*

A Prophetarum, in ordinatione quoque regni & sacerdotii usque ad Christum, Christus autem hujus seminis & horum florum, non immerito fructus esse intelligitur. Alia similitudine utitur Chrysostomus (vel ut alii volunt Victor Antiochenus) exponens illud quod habetur Marci 4. *Vltro terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* Subdit enim: *Primo herbam fructificat in lege nature, postmodum spicam in lege Moysi, postea plenum frumentum in Evangelio.*

Si autem quæras, quomodo lex nova impleat veterem? Respondebo cum D. Thoma hic quod 2. 2. *legem novam adimplere veterem, supplendo duo, quæ veteri legi deerant. In veteri lege (inquit) duo possunt considerari, scilicet finis & præcepta contenta in lege. Finis vero cujuslibet legis est ut homines efficiantur justi & virtuti, unde & finis veteris legis erat justificatio hominum, quam quidem lex efficere non poterat, sed figurabat quibusdam ceremonialibus factis, & promittebat verbis; & quantum ad hoc lex nova implet veterem legem, justificando per virtutem passionis Christi. Et hoc est quod Apostolus dicit ad Roman. 8. *Quod impossibile erat legi, Deum Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, damnavit peccatum in carne, ut justificatio legi impleatur in nobis.* Præcepta vero veteris legis adimplevit Christus & opere & doctrina. Opere quidem, quia circumcidi voluit, & alia observare, quæ erant tempore illi observanda, secundum illud Galat. 4. *Factum sub lege.* Suâ autem doctrinâ adimplevit præcepta legis tripliciter. Primo quidem, verum intellectu legem exprimendo, sicut patet in homicidio & adulterio, in quorum prohibitione Scribæ & Pharisæi, non intelligebant nisi exteriorem actum prohibitum; unde Dominus legem adimplevit, ostendendo etiam interiores actus peccatorum cadere sub prohibitione. Secundo adimplevit Dominus præcepta legis, ordinando quo modo tutius observaretur quod lex vetus statuerat; sicut lex vetus statuerat, ut homo non pejeraret, & hoc tutius observatur, si omnino a juramento abstinere, nisi in causa necessitatis. Tertio adimplevit Dominus præcepta legis, superaddendo quædam perfectio, & nis consilia, ut patet Matth. 23. ubi dicente se observasse præcepta legis veteris, dicit: *Vnum tibi deest, si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c.**

Cætera quæ de lege nova docet S. Thomas, facilia sunt magisque indigent lectione quam explicatione. Unde his prætermisissis, agendum nobis est tomo sequenti de alio exteriori humanorum actu principio, scilicet gratiâ Dei, quæ est divinæ legis finis & complementum; nam ut ait Augustinus lib. de spiritu & littera 2. *Lex data est, ut gratia quæretur; gratia data est, ut lex adimpleretur.*

